

= Gordana Ilić ♦ Anita Lukenda ♦ Katica Jurčević

Sveučilište u Mostaru, Filozofski fakultet - Sveučilište u Mostaru, Fakultet prirodnoslovno matematičkih i odgojnih znanosti - Institut za migracije i narodnosti

gordana.ilicic@ff.sum.ba - anita.lukenda@fpmoz.sum.ba - katica.jurcevic@imin.hr

UDK: 342.51(497.6=163.42)“1996/2022“

Izvorni znanstveni rad

INSTITUCIJA HRVATSKOGA ČLANA PREDSJEDNIŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE I LEGITIMACIJSKE PRAZNINE 1996. – 2022.

Sažetak

Konfiguracija institucije kolektivnoga šefa države u Bosni i Hercegovini izvorno je osmišljena da predstavlja tri konstitutivna naroda, ipak Hrvatima je u više navrata onemogućeno predstavljanje u toj instituciji, bilo iznuđenim smjenama legitimnih predstavnika, bilo nelegitimnim predstavljanjem. U radu se razmatra utjecaj nelegitimna predstavljanja na destabilizaciju političkoga sustava u oduzimanju prava Hrvatima na politički subjektivitet. Zaključuje se kako su sva nelegitimna predstavljanja, a posebice mandati Željka Komšića, izazvali duboke političke krize u Bosni i Hercegovini, ponajprije između Bošnjaka i Hrvata, što je dodatno pobudilo interese znanstvene i političke javnosti za reformom sustava vlasti.

Ključne riječi: Predsjedništvo Bosne i Hercegovine; Hrvati; Bosna i Hercegovina; legitimitet

INSTITUTION OF THE CROATIAN MEMBER OF THE PRESIDENCY OF BOSNIA AND HERZEGOVINA AND LEGITIMATION GAPS 1996 – 2022

Abstract

The configuration of the institution of the collective head of state in Bosnia and Herzegovina was originally designed to represent the three constituent peoples, yet Croats have been repeatedly prevented from presenting themselves in that institution, either by extorted shifts of legitimate representatives or by illegitimate representation. The paper discusses the impact of illegitimate representation on destabilization of the political system through the deprivation of Croats' rights to political subjectivity. It is concluded that all three mandates of Željko Komšić provoked deep political crises, primarily between Bosniaks and Croats, which further aroused the interests of the scientific and the political public in reforming the system of government.

Keywords: Institution of the Croatian member of the Presidency of Bosnia and Herzegovina; Croats; Bosnia and Herzegovina

Uvod

Demokratska legitimnost, kao jedini bitan vid legitimnosti, ovisna je o konceptu i vrsti legitimacije kojima oblikuje političku vlast kroz pristup vlasti i institucionalnu strukturu. Upravo zbog nedostatka legitimacije i načela narodne suverenosti autokracije jesu puka suprotnost demokracijama. Suprotno demokracijama, autokracije počivaju na sljedbeništvu i ograničenu pristupu vlasti. Demokracije svoju legitimnost stječu najprije putem pristanka, kompromisa i povratne sprege. Sudjelovanjem građana u političkome procesu, najčešće glasanjem i stranačkim aktivizmom, te u interesnim skupinama koje djeluju u prostoru između društva i države i na taj način pridonose njihovu povezivanju, demokracije postaju okvir kroz koji se ostvaruje legitimacija.

Kako je legitimnost bliska pojmu vlasti, taj pojam obično koristimo za sustav vladavine u cjelini. Ako je određena vlast opsežno prihvaćena, smatra se da je ona i legitimna; suprotno, ako ona nije prihvaćena, govorimo o krizi legitimnosti i padu potpore sustavu vlasti. Legitimnost je političko pitanje koje traži odgovor na to kako neki poredak zadobiva ili gubi povjerenje javnosti, pa

je u tome suodnosu važan pojam za razumijevanje stabilnosti i učinkovitosti rada vlada. Stoga se legitimnost redovito povezuje s najznačajnijim aspektom potvrde demokracije, izbornim postupkom uz pomoć kojega građani izabiru svoje predstavnike. Osim toga, tomu pitanju važno je pridružiti i raspon različitih oblika demokracije koji su smješteni u dva osnova modela, većinskome i konsenzusnome modelu demokracije.

Bosanskohercegovački konsocijacijski oblik demokracije podloga je složenom političkom sustavu čiji je institucionalni dizajn osmišljen kako bi upravljao pluralnim ili duboko podijeljenim društvom. Dodatno, u kontekstu podijeljena društva, sustav vlasti u Bosni i Hercegovini opterećuje i nepostojanje suglasja političkih elita o temeljnim demokratskim načelima i vrijednostima na kojima počivaju političke procedure, što pridonosi nedjelotvornosti samoga sustava i neravnopravnosti konstitutivnih naroda. Stoga su oštećene i difuzna potpora sustavu vlasti, koja je oslonjena na cijeli sustav vlasti, i specifična potpora, koja se odnosi na konkretnu učinkovitost, pa se, osim ostalih nedostataka, redovito pojavljuju legitimacijske praznine koje su najzapaženije u instituciji Predsjedništva Bosne i Hercegovine.

1. Društvena segmentiranost i podjela vlasti u Bosni i Hercegovini

Samo u onim slučajevima u kojima ustavna pravila pružaju jamstva predstavljenosti malobrojnijim segmentima demokracija u podijeljenim društvima može biti održiva. Takvo načelo moguće je ostvariti onim legitimitetom koji osigurava alternativni oblik većinskomu obliku demokracije, konsenzusna demokracija. Unutar konsenzusne demokracije vladavina je većine slojevita, raspršena i višestruko ograničena.¹ Unatoč tomu, konsenzusne demokracije nisu manje demokratske od većinskih demokracija. Tomu u prilog idu brojni primjeri među kojima su i oni Švicarske, Belgije ili Europske unije.² Konsenzusne demokracije primjenjive su i u pluralnim i u nepluralnim društvima, dok je podvrsta konsenzusne demokracije, konsocijacijska demokracija, primjenjiva

¹ Usp. Arend Lijphart, *Modeli demokracije: Oblici i učinkovitost vlasti u trideset šest zemalja*, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2014., str. 19-20.

² Usp. *Isto*, str. 44-54.

samo u pluralnim društvima. Temeljna postavka konsocijacijske demokracije stoga nužno počiva na jasnoj podjeli vlasti definiranoj prema segmentalnoj pripadnosti, bilo etničkoj, religijskoj, jezičnoj ili nekoj drugoj. Unatoč nedostacima koji se pripisuju takvom obliku demokracije, poput neučinkovitosti i sporosti u donošenju odluka, poticanju kolektivnih identiteta i, slijedom toga, osnaživanju društvenih podjela uz dominaciju političkih elita, konsocijacijska načela ipak jedina mogu održati pluralna društva na okupu. Konsocijacijski aranžmani nisu isključivi upravo zato jer uključuju i malobrojne segmente i time ublažavaju moguće društvene sukobe. Suprotno, većinsko odlučivanje u pluralnom društvu vodi ka tiraniji većine nad manjinom. Jer, ako je društvo kulturno raznoliko i ako su dijelovi toga društva organizirani u kohezivne političke organizacije, u kulturno homogene podskupine koje naglašavaju iskonske osjećaje, onda je riječ o tipičnu pluralnom društvu.³ Društvo u Bosni i Hercegovini jest pluralno društvo, nastalo jasnim etničkim rascjepima koji su pogodovali oblikovanju triju glavnih segmenata, bošnjačkoga, srpskoga i hrvatskoga.

Na etničku segmentaciju utjecala su kompleksna povijesna previranja na području današnje Bosne i Hercegovine koja su podijelila društvo na tri dominantna etničko-vjerska identiteta. Katolički i pravoslavni, nastao raskolom unutar kršćanske zajednice u 11. stoljeću, te muslimanski koji se počeo oblikovati oko 1463. godine, razdobljem islamizacije uslijed prodora Osmanlija. Procesi nacionalne identifikacije pokrenuti su tijekom austrougarske uprave, od tada je dugo doba klasičnoga konfesionalizma⁴ preraslo u nacionalne pokrete uz pomoć kojih su Hrvati i Srbi oblikovali jedinstvene nacionalne identitete na južnoslavenskome prostoru. Sedamdesete godine prošloga stoljeća bile su vrijeme kulturnoga definiranja Muslimana⁵ koji su konačno u rujnu 1993. godine na Drurome bošnjačkom saboru promijenili svoje nacionalno ime Musliman, koje se koristilo od službenoga priznanja nacije 1968. godine, u novo ime Bošnjak.⁶

³ Usp. Alvin Rabushka – Kenneth A. Shepsle, *Politics in Plural Societies: A Theory of Democratic Instability*, Charles E. Merrill, 1972., str. 21.

⁴ Usp. Srećko Džaja, *Bosna i Hercegovina u austrougarskom razdoblju (1879 – 1918): inteligencija između tradicije i ideologije*, ZIRAL, 2002., str. 24.

⁵ Usp. Dženita Sarač-Rujanac, *Odnos vjerskog i nacionalnog u identitetu Bošnjaka od 1980. do 1990. godine*, Institut za istoriju, 2012., str. 58.

⁶ Usp. Xavier Bougarel, „Od Muslimana do Bošnjaka: Pitanje nacionalnog imena bosanskih muslimana“, *Rasprave o nacionalnom identitetu Bošnjaka*, Husnija Kamberović (ur.) Institut za istoriju, 2009., str. 117-137.; Usp. Srećko Džaja, *Politička realnost jugoslavenstva (1918-1991). S posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu*, Svjetlo riječi, 2004., str. 264.; Usp. Iva Lučić, „Stavovi Centralnog

Stoga je duboki rascjep između triju različitih vjerskih i kulturnih identiteta stvorio društvene pretpostavke nastanku pluralnoga društva⁷ uz pomanjkanje volje triju većinskih etničko-vjerskih zajednica, hrvatske, srpske i bošnjačke, za stapanjem u jedinstvenu naciju. Rat u Bosni i Hercegovini od 1991. od 1995. godine ponajprije je bio prožet suprotstavljenim nacionalnim interesima triju zajednica i oprečnim teritorijalnim rješenjima nacionalnih pitanja. To potvrđuju i prijedlozi koji su se svi oslanjali na teritorijalizaciju etničnosti, koje je nudila međunarodna zajednica tijekom mirovnih procesa,⁸ razvidno svjesna dubokih društvenih podjela. Ipak, *Daytonskim mirovnim sporazumom* Bosna i Hercegovina ustrojena je prema neuobičajenu načelu za pluralna višetnička društva. Dva etnička segmenta, bošnjački i hrvatski, smještena su u zajedničku federalnu jedinicu, Federaciju Bosne i Hercegovine, dok je treći segment, onaj srpski, smješten u vlastiti entitet Republiku Srpsku. Nadalje, pored nepovoljne dvosegmentalne strukture na razini Federacije unutar koje je izrazita brojčana premoć jednoga segmenta, Bosna i Hercegovina je unutar mirovnoga sporazuma dobila i neustavnu instituciju visokoga predstavnika. Zbog toga se česte tvrdnje da Bosna i Hercegovina nije suverena država i da je protektorat dokazuju brojnim činjenicama.⁹

U Federaciji Bosne i Hercegovine bošnjačka dominacija dovela je u pitanje opstanak malobrojnih Hrvata, dok su na državnoj razini institucije redovito blokirane, kako zbog odsutnosti dogovora između predstavnika triju konstitutivnih naroda, isto tako zbog mnogih mjera međunarodne zajednice koje narušavaju strukturu političkoga sustava. Među tim mjerama posebno se izdvajaju mjere visokoga predstavnika. Sve su to razlozi zbog kojih je sustav vlasti općenito nedjelotvoran, a u kontekstu pluralnoga društva neravnopravan. *Daytonskim mirovnim ugovorom* i uvođenjem nekih dijelova konsocijacijske demokracije

komiteta Saveza komunista Jugoslavije o nacionalnom identitetu bosanskih Muslimana/Bošnjaka“, *Rasprave o nacionalnom identitetu Bošnjaka*, Husnija Kamberović (ur.), Institut za istoriju, 2009., str. 106.; Usp. Dž. Sarač-Rujanac, *n. dj.*, str. 46.

⁷ Vidi Mirjana Kasapović, *Bosna i Hercegovina: podijeljeno društvo i nestabilna država*, Politička kultura, 2005., str. 77-113.

⁸ Usp. Miroslav Tudman – Ivan Bilić, *Planovi, sporazumi i izjave o ustavnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine, 1991.-1995.*, Slovo M., 2005., str. 74-76, 221-229, 271.

⁹ Usp. Florian Bieber, *Institucionaliziranje etničnosti: Postignuća i neuspjesi nakon ratova u Bosni i Hercegovini, Kosovu i Makedoniji*, International forum Bosnia, 2004., str. 83-87.; Gerald Knaus – Felix Martin, „Lessons from Bosnia and Herzegovina. Travails of the European Raj“, *Journal of Democracy*, Johns Hopkins University Press, 14(3), 2003., str. 62.

uspostavljeno je pravilo etničkih kvota u državnim institucijama, mogućnost veta pri zaštiti vitalnih nacionalnih interesa, razmjerno predstavništvo uz donošenje odluka konsenzusom, dok je jedno od temeljnih postavki konsocijacijske demokracije, načelo autonomije segmenta, oštećeno preko smještanja dvaju segmenta u jednu federalnu jedinicu. Stoga se pored institucionalne kompleksnosti pojavio i problem preglasavanja i problem nelegitimna predstavljanja.

2. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine

Predsjedništvo Bosne i Hercegovine kolektivni je šef države i sastoji se od tri člana: Bošnjaka i Hrvata, koji se biraju izravno s prostora Federacije, i jednoga Srbina, izravno biranoga s prostora Republike Srpske. Tročlanost Predsjedništva izraz je reprezentacije konstitutivnih naroda¹⁰ u donošenju značajnih odluka, što se može dovesti u vezu s konsocijacijskom demokracijom. Predsjedništvo djeluje tako da međusobno izabire predsjedavajućega, nakon čega slijedi njihova rotacija. Prema *Ustavu* Predsjedništvo sve odluke donosi konsenzusom, dok član koji je glasovao protiv neke odluke može dati izjavu da je ona štetna za vitalne nacionalne interese određenoga naroda. Takva se izjava dalje podnosi Narodnoj skupštini Republike Srpske i Domu naroda Federacije BiH. Ako je izjava potvrđena dvotrećinskom većinom izaslanika, u roku od deset dana od njezina podnošenja sporna odluka Predsjedništva neće stupiti na snagu.¹¹ Predsjedništvo Bosne i Hercegovine raspolaže nadležnostima u koje spadaju: vođenje vanjske politike; imenovanje veleposlanika i drugih međunarodnih predstavnika; zastupanje Bosne i Hercegovine u međunarodnim i europskim organizacijama i institucijama i traženje članstva u onim organizacijama i institucijama u kojima Bosna i Hercegovina nije član; vođenje pregovora o sklapanju međunarodnih ugovora Bosne i Hercegovine, otkazivanje i, uz pristanak

¹⁰ Presudom Europskoga suda za ljudska prava iz Strasbourg-a u slučaju Sejdić i Finci iskazana je neodrživost ovakva ustavnog rješenja. U presudi se, između ostaloga, iznosi mišljenje da diskriminacija „Ostalih“ ne znači njihovo svođenje na status građane drugoga reda, s obzirom na to da uskraćivanje pasivna biračkog prava nije izvršeno radi njihova ponižavanja i stavljanja u neravnan položaj, nego je izraz potrebe za postizanjem kompromisa i okončanja oružanih sukoba u Bosni i Hercegovini., „Presuda Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine“, (*Aplikacije br. 27996/06 i 34836/06*), http://www.mhrr.gov.ba/ured_zastupnika/novosti/?id=1008, (12. XII. 2022.).

¹¹ Članak V., Ustav Bosne i Hercegovine, *Ustavi Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, Kantona – Županija Federacije BiH s amandmanima*, Federalno ministarstvo pravde, 1998., str. 23-24.

Parlamentarne skupštine, ratificiranje takvih ugovora; izvršavanje odluka Parlamentarne skupštine; predlaganje, na preporuku Vijeća ministara, godišnji proračun Parlamentarnoj skupštini; podnošenje izvješća Parlamentarnoj skupštini o izdancima Predsjedništva; koordiniranje s međunarodnim i nevladinim organizacijama; obavljanje i drugih funkcija koje su potrebne za izvršavanje dužnosti koje mu dodijeli Parlamentarna skupština ili na koje pristanu entiteti.¹² Popis navedenih nadležnosti ukazuje na to da je tročlano Predsjedništvo, kao izraz reprezentacije naroda i kao kolektivni šef države, institucija sa značajnom političkom moći.

Prema članku V. točka 4. *Ustava* Predsjedništvo imenuje predsjedavajućega Vijeća ministara, svojevrsne vlade, a predsjedavajući preuzima dužnost nakon potvrde Zastupničkoga doma državnoga parlamenta. Predsjedavajući Vijeća ministara nakon toga imenuje ministre koji stupaju na dužnost po potvrdi Zastupničkoga doma. I ovdje je naglašena entitetska razmjernost jer se s teritorija Federacije ne može imenovati više od dvije trećine svih ministara. Predsjedavajući imenuje i zamjenike ministara koji ne mogu biti iz istoga konstitutivnog naroda kao njihovi ministri. Vijeće ministara dužno je dati ostavku ako mu u bilo koje vrijeme Parlamentarna skupština izglasuje nepovjerenje. Na taj je način Vijeće ministara izvršno tijelo vlasti Bosne i Hercegovine, zajedno s Predsjedništvom. Uobičajeno je da u parlamentarnim sustavima vlasti premijera bira parlament koji potom bira i razrješava ministre, dok je uloga predsjednika uglavnom ceremonijalna. U predsjedničkim sustavima predsjednik je šef države i šef vlade¹³, uz izuzetke takozvanih polupredsjedničkih sustava u kojima predsjednik imenuje premijera kojega potvrđuje parlament.¹⁴ Ako je izravno izabra-

¹² Isto, str. 24.

¹³ Douglas Verney u ulomcima iz *The Analysis of Political Systems* navodi dva dominantna tipa parlamentarizma: britanski i kontinentalni (str. 30.). Pod parlamentarnom vlašću Verry podrazumijeva politički odnos spajanja izvršnih i zakonodavnih funkcija. Po njemu je prvo obilježje parlamentarizma politički sustav u kojemu je, „nekoć odjelitu, izvršnu vlast izvlastila skupština, koja se potom pretvorila u parlament koji obuhvaća i vladu i skupštinu“ (str. 32.). U sustavu parlamentarne vlade moć predsjednika vlade počiva na povjerenju ili nepovjerenju zakonodavne vlasti. (str. 6.), dok se u predsjedničkim sustavima predsjednik bira na izravnim izborima te ga zakonodavna vlast ne može smijeniti niti opozvati. Sustav parlamentarne vlasti počiva na kolektivnoj ili pluralnoj izvršnoj vlasti dok predsjednički počiva na onoj koju tvori jedna osoba. Arend Lijphart, (ur.) *Parlamentarna ili predsjednička vlast*, Fakultet političkih znanosti, 1998., str. 5-44.

¹⁴ U političkome sustavu Francuske, modelskomu obliku polupredsjedničkoga sustava vlasti, predsjednik ima središnje mjesto, nadređen je vladi s kojom zajedno čini Ministarsko vijeće. Vlada mu je odgovorna, ali predsjednik ne može svojevrijedno smjenjivati premijera ili njezine članove,

no kolektivno bosanskohercegovačko Predsjedništvo, šef države, koje imenuje predsjedavajućega Vijeća ministara, vlade, onda se može govoriti o zastupljenosti nekih elemenata polupredsjedničkoga sustava vlasti u Bosni i Hercegovini. Po pitanju međusobnih odnosa tijela vlasti,¹⁵ Vijeće ministara, za svoj rad odgovorno je Parlamentarnoj skupštini kojoj podnosi godišnja izvješća, predlaže zakone i druge sadržaje iz svoje nadležnosti, također provodi odluke i zakone Parlamentarne skupštine, ima pravo predlaganja sazivanja sjednica domova Parlamentarne skupštine te obvezu sudjelovanja na sjednicama. Iz svega toga proizlazi da je njihov odnos međusobno uvjetovan, dok to nije slučaj s Predsjedništvom, drugim dijelom izvršne vlasti. Vijeće ministara može predlagati točke dnevnoga reda za sjednice Predsjedništva, a Predsjedništvo ima pravo predlagati sazivanje sjednica Vijeća ministara.

Tablica 1. Podjela vlasti u Bosni i Hercegovini

Razine	Zakonodavna	Izvršna	Sudska
Bosna i Hercegovina	Parlamentarna skupština BiH: Zastupnički dom i Dom naroda	Predsjedništvo BiH Vijeće ministara	Ustavni sud BiH Sud BiH
Federacija BiH	Parlament F BiH: Zastupnički dom i Dom naroda	Predsjednik i dva potpredsjednika i vlada	Ustavni sud F BiH Vrhovni sud F BiH
Republika Srpska	Narodna skupština (Vijeće naroda)	Predsjednik i dva potpredsjednika i vlada	Ustavni sud Vrhovni sud RS Okružni sud Općinski sud
Županije	Županijske skupštine	Vlada	Županijski sud
Distrikt Brčko	Skupština	Vlada	Osnovni sud Prizivni sud
Općine/gradovi	Općinska/gradska vijeća	Načelnik/gradonačelnik	Općinski sud

3. Izbori i nelegitimno predstavljanje

Izborni zakon Bosne i Hercegovine izvorno je bio prilagođen prirodi višet-ničkoga pluralnog društva te se njegovim aranžmanima nastojalo ravnomjerno

to može učiniti samo na premijerov prijedlog. Također, predsjednik može u svako doba raspustiti Nacionalnu skupštinu, i to jednom godišnje. Jürgen Hartmann, *Politički sustavi Velike Britanije, SAD i Francuske*, Politička kultura, 2006., str. 147-162.

¹⁵ „Poslovnik o radu vijeća ministara“, *Službeni glasnik BiH*, br. 22/03.

uključiti predstavnike triju dominantnih segmenata u sva državna i entitetska tijela vlasti. No, bošnjačka većina od samoga osmišljavanja takva koncepta nije bila zadovoljna ustavnim načelom konstitutivnosti triju naroda te konstantno različitim manipulacijama i izigravanjima provodi u djelo građansko-unitarnu ideju unutar koje se, posebice u Federaciji Bosne i Hercegovine, provode nelegitimno predstavljanje i sustavna obespravljenost Hrvata putem institucionalnih, pravnih i medijskih oblika.

Tablica 2. Stanovništvo Bosne i Hercegovine prema nacionalnomu izjašnjenju 2013.

Godina	Nacionalnost	Broj stanovnika	%
2013.	Bošnjaci	1 769 592	50,10 %
	Hrvati	544 780	15,40 %
	Srbi	1 086 733	30,80 %
	Ostali	130 054	3,70 %
	Ukupno	3 531 159	

Izvor: <http://www.statistika.ba/#tab4>. Prema dostupnim podacima izradile autorice.

Opći izbori u Bosni i Hercegovini tek su nakon 2002. godine koncipirani prema *Izbornomu zakonu Bosne i Hercegovine*, svi izborni ciklusi prije toga, 1996., 1998. i 2000. godine, vođeni su prema Pravilima i propisima Privremenoga izbornog povjerenstva i pod nadležštvom Organizacije za europsku sigurnost i suradnju. Od kada je Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine 2001. godine izglasovala novi *Izborni zakon*, nakon 2002. godine izbori se održavaju prema njegovim načelima, a provodi ih Središnje izborno povjerenstvo.¹⁶ Tako prema Članku 8.1. toga *Zakona* članove Predsjedništva Bosne i Hercegovine koji se neposredno biraju s prostora Federacije Bosne i Hercegovine, jednoga Bošnjaka i jednoga Hrvata, biraju birači upisani u Središnji birački popis koji glasuju u Federaciji Bosne i Hercegovine. Birač upisan u Središnji birački popis za glasovanje u Federaciji Bosne i Hercegovine može glasovati ili za Bošnjaka ili za Hrvata, ali ne za oba. Izabran je bošnjački i hrvatski kandidat koji dobije najveći broj glasova među kandidatima iz istoga konstitutivnog naroda. Člana Predsjedništva BiH, koji se neposredno bira s prostora Republike Srpske, jed-

¹⁶ „Izborni zakon Bosne i Hercegovine”, *Službeni glasnik Bosne i Hercegovine*, br. 23/1, 2001.

noga Srbina, biraju birači upisani u Središnji birački popis koji glasuju u Republici Srpskoj, a izabran je onaj kandidat koji dobije najveći broj glasova.¹⁷

Godinu dana nakon okončanja rata Daytonskim mirovnim sporazumom 1995. godine održani su opći izbori na kojima su se, pored izbora za Zastupnički dom Parlamentarne Skupštine Bosne i Hercegovine, Predsjedništvo Republike Srpske, Zastupnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, Narodnu skupštinu Republike Srpske te županijske skupštine u Federaciji Bosne i Hercegovine, birala i tri člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Do 2002. godine opći izbori održavani su svake dvije godine, dok su oni za članove Predsjedništva BiH već od 1998. godine održavani svake četvrte godine. Tri člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine birana su po jedan iz svakoga konstitutivnog naroda, dok je država bila podijeljena u dvije temeljne izborne jedinice: Federaciju BiH i Republiku Srpsku. U Federaciji BiH u 86 izbornih jedinica biralo se članove Predsjedništva iz reda bošnjačkoga i hrvatskoga naroda. U Republici Srpskoj u 63 izborne jedinice biralo se srpskoga člana Predsjedništva. Birači iz Federacije BiH mogli su glasovati ili za bošnjačkoga ili za hrvatskoga člana, dok su oni u Republici Srpskoj glasovali za srpskoga člana Predsjedništva BiH.

Na općim izborima održanima u rujnu 1996. godine kandidat Hrvatske demokratske zajednice Krešimir Zubak osvojio je 330 477, što je u odnosu na ostale kandidate za hrvatskoga člana Predsjedništva BiH iznosilo 88,70 % glasova, i tako postao prvi hrvatski član Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Na drugim poslijeratnim općim izborima 1998. godine pobijedio je također kandidat HDZ BiH Ante Jelavić s osvojenih 189 438 glasova ili 52,91 %. Rezultati izbora iz 1996. i 1998. godine nisu odstupali od načela etničkoga zastupanja koje je bilo predominantno i na prvim demokratskim izborima. Politička elita potekla iz rata nastavila je osvajati svu vlast sa supremacijom triju etničkih političkih stranaka, bošnjačke Stranke demokratske akcije (SDA), srpske Srpske demokratske stranke (SDS) i hrvatske Hrvatske demokratske zajednica BiH (HDZ BiH). Ovdje je neizostavno spomenuti da je za Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH 1996. i 1998. godine bila uvedena podvrsta razmjernoga izbornog sustava koja povećava razmjernost, stoga nije uključivala izborne pragove

¹⁷ https://www.izbori.ba/Documents/documents/ZAKONI/Tehnicky_precisceni_tekst/Tehnicky_precisceni_tekst_IZ_BiH_o8_2022-hrv.pdf (20. VIII. 2022.).

kao ni podjelu na izborne okruge. Takav sustav izbora tipičan je konstrukt namijenjen za demokracije s podijeljenom vlašću,¹⁸ što ide u prilog postavkama prema kojima su predstavnici međunarodnih institucija u Bosni i Hercegovini, koji su tada organizirali izbore, bili svjesni strukturne heterogenosti društva koje ima sve elemente tipična pluralnog društva. Pri izborima 1998. godine za izbor zastupnika za Donji dom državnoga parlamenta bio je primijenjen čisti razmjerni sustav izbora, koji dosljedno prepoznaje nužnost pravedna zastupstva. Primjena čistih razmjernih izbora svoju razložnost utemeljuje na potrebi što dosljednije preslike glasova birača u zastupničke mandate, a to je u društvima s dubokim društvenim rascjepima, kao što je bosanskohercegovačko društvo, prijeko potreban uvjet za upravljanje razlikama.

Tablica 3. Članovi Predsjedništva BiH 1996. – 2022.

Članovi Predsjedništva BiH 1996. – 2022.			
	bošnjački	srpski	hrvatski
1996.	Alija Izetbegović, SDA	Momčilo Krajišnik, SDS	Krešimir Zubak, HDZ BiH
1998.	Alija Izetbegović, KCDB BiH – ostavka	Živko Radišić, Sloga	Ante Jelavić, HDZ BiH – smijenjen (Wolfgang Petritsch)
	Halid Genjac – izbor u Parlamentarnoj skupštini BiH Beriz Belkić – izbor u Parlamentarnoj skupštini BiH		Jozo Križanović, SDP BiH – izbor u Parlamentarnoj skupštini BiH
2002.	Sulejman Tihić, SDA	Mirko Šarović, SDS – ostavka	Dragan Čović, HDZ BiH – smijenjen (Paddy Ashdown)
		Borislav Paravac – izbor u Parlamentarnoj skupštini BiH	2005. Ivo Miro Jović, HDZ BiH – izbor u Parlamentarnoj skupštini BiH
2006.	Haris Silajdžić, SBiH	Nebojša Radmanović, SNS	Željko Komšić, SDP – izabran bošnjačkim glasovima
2010.	Bakir Izetbegović, SDA	Nebojša Radmanović, SNSD	Željko Komšić, SDP – izabran bošnjačkim glasovima
2014.	Bakir Izetbegović, SDA	Mladen Ivanić, SZP	Dragan Čović, HDZ BiH
2018.	Šefik Džaferović, SDA	Milorad Dodik, SNSD	Željko Komšić, DF – izabran bošnjačkim glasovima
2022.	Denis Bećirović, SDP	Željka Cvijanović, SNSD	Željko Komšić, DF – izabran bošnjačkim glasovima

Izvor: <http://www.izbori.ba>. Prema dostupnim podatcima izradile autorice.

¹⁸ Vidi M. Kasapović, *n. dj.*, str. 77–113, 183; Dieter Nohlen – Mirjana Kasapović, *Izborni sustavi u Istočnoj Europi*, Zaklada Friedrich Ebert, 1996., str. 33; A. Lijphart, *Modeli demokracije*, str. 45–47.

Opći izbori iz 2000. godine, na kojima nisu birani članovi Predsjedništva, bili su najbolji primjer nepovoljne ravnoteže moći među segmentima unutar podijeljenih društava. Preinakom izbornih propisa, mjesec dana prije održavanja izbora, koje je nametnulo Privremeno izorno povjerenstvo uspostavljeno Aneksom III. *Općeg okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini*, nastojalo se ublažiti nadmoć nacionalnih političkih stranaka.

U konačnici to je polučilo posve oprečan ishod pa su nacionalne političke stranke i dalje nastavile zadobivati povjerenje birača. Pri tome su promjene pri izboru izaslanika za Dom naroda Parlamenta Federacije BiH najviše oštetile najmalobrojnije Hrvate. Do tada su zastupnike u Domu naroda birali klubovi zastupnika u županijskim skupštinama, dok se izmjenama uvelo pravilo prema kojemu svaka stranka, ili skupina od triju zastupnika u županijskim skupštinama, može predložiti kandidate za Dom naroda Federacije iz reda Hrvata, Bošnjaka ili ostalih. Tako su nakon tih izmjena Hrvate mogli i predlagati i birati pripadnici drugih naroda. Kako su gornji domovi osmišljeni da zastupaju posebne interese, tako je i Dom naroda Federacije Bosne i Hercegovine trebao zastupati interese naroda, pa i malobrojnoga hrvatskog naroda, što je novim propisom bilo dovedeno u pitanje. Zadaća gornjih domova je, prije svega, potrebna kako bi se postigla ravnoteža prilikom zastupanja pojedinačnih ili skupnih interesa od moguće prisilne većine u donjim domovima.¹⁹

Nezadovoljni promjenama pri izboru izaslanika za Dom naroda Parlamenta Federacije BiH hrvatske političke stranke organizirale su Hrvatski narodni sabor na kojemu su donijele *Deklaraciju o pravima i položaju hrvatskoga naroda u Bosni i Hercegovini*²⁰ i *Odluku* o raspisivanju Referenduma hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini, s referendumskim pitanjem: Trebaju li Hrvati imati svoje političke, obrazovne, znanstvene, kulturne i druge institucije na čitavom području Bosne i Hercegovine? Za predsjednika Hrvatskoga narodnog sabora izabran je Ante Jelavić. Referendum, koji je organiziran istovremeno s općim izborima 2000. godine, u svim sredinama s hrvatskom većinom, rezultirao je 90-postotnom potporom birača. No, međunarodna zajednica proglasila ga je nelegalnim, a politička kriza izazvana nelogičnim procedurama izbacivanja

¹⁹ Usp. Ron Hague – Martin Harrop, *Komparativna vladavina i politika*, Golden marketing, 2009., str. 265.

²⁰ <http://www.hnsbih.ba/deklaracija-hns-a-bih-sa-1-zasjedanja-novi-travnik-28-listopada-2000/> (16. XII. 2022.).

nacionalnih političkih stranaka s političke scene omogućila je parlamentarni status političkim strankama koje su na državnoj razini osvojile oko 1 % glasova birača (DSP BiH, NHI, DNZ). Stoga se HDZ BiH odlučio na blokadu zakonodavnih tijela na državnoj i federalnoj razini tražeći izmjenu izbornih propisa, dok je Hrvatski narodni sabor doveo u pitanje legitimnost i legalnost Domo-va naroda. Nakon zasjedanja Hrvatskoga narodnog sabora početkom ožujka 2001. godine visoki predstavnik Wolfgang Petritsch smijenio je Antu Jelavića s dužnosti člana Predsjedništva BiH s obrazloženjem da je bio začetnik i kreator političkih odluka koje su bile usmjerene na osnivanje hrvatske federalne jedinice u BiH, što bi narušilo ustavno uređenje FBiH i BiH. Činom smjene hrvatskoga člana Predsjedništva BiH politička kriza u Bosni i Hercegovini doživjela je kulminaciju pa su i neki dužnosnici međunarodne zajednice osporavali takav nedemokratski postupak.²¹

Osim same smjene Anti Jelaviću i još šestorici hrvatskih političara bilo je zabranjeno svako daljnje obnašanje bilo koje službene javne dužnosti te kandidiranje na izborima, i to sve bez mogućnosti žalbe.²² Da paradoks bude još veći, za hrvatskoga člana Predsjedništva BiH postavljen je Jozo Križanović iz SDP BiH, većinski kandidat bošnjačke stranke koja u hrvatskim sredinama redovito bilježi zanemariv broj glasova. Jozo Križanović izabran je na sjednici Zastupničkoga doma Parlamentarne skupštine BiH koju su bojkotirali zastupnici iz HDZ BiH, sa samo šest glasova, pet bošnjačkih i jednim srpskim.²³

Ovakav ishod bio je logičan, s obzirom na to da je nakon izbora 2000. godine vlast sastavila koalicija od deset političkih stranaka pod nazivom Alijansa za promjene: Socijaldemokratska partija BiH, Stranka za BiH, Nova hrvatska inicijativa, Republikanska stranka, Demokratska stranka penzionera, Stranka penzionera Federacije BiH, Liberalno demokratski savez, Građanska demokratska stranka, Hrvatska seljačka stranka i Bosanskohercegovačka patriotska stranka. Ipak, nametnuta koalicija široka raspona stranaka Alijansa za promjene nije imala ni približne učinke u obnašanju vlasti koje je od nje očekivala međunarodna zajednica.

²¹ Usp. Božo Žepić, *Pat u Bosni i Hercegovini*, Matica hrvatska, 2005., str. 47-48.

²² <http://www.ohr.int/decision-removing-ante-jelavic-from-his-position-as-the-croat-member-of-the-bih-presidency-4/> (16. XII. 2022.).

²³ <https://www.parlament.ba/session/SessionDetails?id=2299&ConvernerId=1> *Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine* (16. XII. 2022.).

Nova pravila za opće izbore 2002. godine uvela su mogućnost angažmana političkih stranka izvan pripadajućih entiteta, na što su utjecali *Odluka o konstitutivnosti naroda na cijelome teritoriju Bosne i Hercegovine*,²⁴ četverogodišnji izborni ciklus te dodjela kompenzacijskih mandata. Kompenzacijski mandati, naime, olakšavaju političkim strankama osvojiti mandate na državnoj razini, iako ih ne uspiju osvojiti u pojedinačnim izbornim jedinicama. Na taj je način omogućeno uključivanje i onih političkih stranaka koje imaju mizernu političku snagu, čime je postignuta parlamentarna fragmentacija koja je dodatno utjecala na nedjelotvornost donošenja odluka.

Tako je u Zastupničkome domu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine od 42 mjesta 14 političkih stranaka osvojilo mandate, a čak ih je 7 imalo po jedan mandat. Kako je promjena izbornih propisa utjecala i na broj zastupnika u Zastupničkome domu Parlamenta Federacije, dotadašnjih 140 smanjeno je na 98 zastupnika. U tome Domu zastupnike je imalo 18 političkih stranaka, pri čemu je čak 14 stranaka imalo po tri i manje zastupnika. Unatoč konstantnim naporima međunarodne zajednice u onemogućavanju dolaska na vlast nacionalnim političkim strankama, epilog i ovih izbora pokazao je bit bosanskohercegovačke realnosti. Birači su ponovno glasovali za tri nacionalne stranke koje su zadržale ili osvojile vlast u entitetskoj i državnoj parlamentu. Unatoč tomu međunarodna zajednica i dalje je upravljala svim sadržajima i procesima unutar sustava vlasti, pa je s položaja vrhovnoga autoriteta donosila i nametala odluke različitih sadržaja. Primjera radi, tri dana nakon provedenih izbora visoki predstavnik nametnuo je izmjenu *Ustava Federacije Bosne i Hercegovine* kojom je ukinuo instituciju župana na županijskim razinama vlasti. Mjesec dana poslije nametnuo je zakon o Vijeću ministara kojim je uvećan broj ministarstava na državnoj razini. Kao dodatna poluga osporavanja hrvatske konstitutivnosti bila je promjena u federalnome *Ustavu* 2002. godine, kojom je Hrvatima onemogućeno blokiranje vladinih odluka, što je do tada bila moćna metoda njihova političkog utjecaja i nužan sigurnosni preduvjet s obzirom na malobrojnost. Uz to, izbrisan je i članak *Ustava* koji je omogućavao da se odluke vlade Federacije,

²⁴ Gordana Ilić – Anita Lukenda – Katica Jurčević, *Hrvati u Bosni i Hercegovini*, Institut za migracije i narodnosti, 2022., str. 156.

koje se tiču vitalnoga nacionalnoga interesa bilo kojega konstitutivnog naroda, donose konsenzusom.²⁵

Na općim izborima 2002. godine za hrvatskoga člana Predsjedništva BiH izabran je Dragan Čović sa 61,5 % glasova hrvatskih birača. No, krajem ožujka 2005. godine visoki predstavnik Paddy Ashdown smjenjuje ga s dužnosti hrvatskoga člana Predsjedništva BiH. U obrazloženju odluke o smjeni Dragana Čovića visoki se predstavnik pozvao na optužnicu koju je podiglo Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine „zbog navodne zlouporabe položaja i ovlasti, nesavjesnog rada u službi, dogovora za činjenje kaznenih djela, organiziranog kriminala i ostalih točaka navedenih u optužnici“²⁶. Optužnica kojom se Čović inkriminiralo obuhvaćala je još šest osoba, a teretila ga je da je, dok je bio ministar financija FBiH, primao darove od tvrtke Lijanović kako bi im pogodio s te visoke dužnosti. No, nakon što je Županijski sud u Sarajevu 2012. godine presudio da Tužiteljstvo Bosne i Hercegovine nije ponudilo nijedan dokaz iz optužnice, Čović je oslobođen.

Čovićevom smjenom nelegitimno se predstavljanje nastavilo te je na mjesto hrvatskoga člana Predsjedništva BiH državni parlament u svibnju 2005. godine nametnuo Ivu Miru Jovića, s devet bošnjačkih i jednim hrvatskim glasom.²⁷

Pete opće izbore u Bosni i Hercegovini, provedene 2006. godine, obilježio je raskol unutar hrvatskih političkih stranaka. Takve okolnosti prepoznao je SDP BiH, politička stranka s dominantno bošnjačkim članstvom, kandidiravši Željka Komšića za hrvatskoga člana Predsjedništva i izigravši na taj način temeljni smisao institucije tročlanoga predsjedništva.²⁸ Komšić je očekivano pobijedio osvojivši 40 % glasova birača. Da su hrvatske stranke zajedno nastupile, nadmašile bi Komšićev rezultat s obzirom na to da je Ivo Miro Jović, kandidat HDZ-a BiH, HK-a i HNZ-a, osvojio 26 %, a Božo Ljubić, kandidat HDZ-a 1990 i HZ-a, 18 % glasova. Jović je dobio 76 681 glas, što je samo 40 000 glasova manje od Komšića koji je dobio 116 062 glasa. Bio je to prvi u nizu mandata Željka Komšića za hrvatskoga člana Predsjedništva BiH, izabrana glasovima Bošnjaka.

²⁵ <http://www.ohr.int/cat/odluke-visokog-predstavnika-hr/odluke-visokog-predstavnika-o-drzavnim-simbolima-i-pitanjima-na-drzavnom-nivou-hr/?mo=&y=2002> (16. XII. 2022.)

²⁶ <http://www.ohr.int/odluke-kojom-se-smjenjuje-dragan-covic-sa-polozaja-clana-predsjednistva-bosne-i-hercegovine-2/> (16. XII. 2022.)

²⁷ <https://www.parlament.ba/session/SessionDetails?id=2381&ConvernerId=1> (9. XII. 2022.)

²⁸ Mile Lasić, *Aporije multikulturalnosti u svijetu i kod nas*, Synopsis, 2014., str. 253-256.

Ovaj izborni inženjering uvelike je produbio hrvatske strahove i nepovjerenje prema institucijama vlasti u kojima nisu bili legitimno zastupljeni.

U onim slučajevima kada je određena vlast široko prihvaćena, smatra se da je ona i legitimna. Stoga se može raspravljati o legitimnosti nekoga režima ili dužnosnika. U suodnosu legitimnosti i legalnosti legitimnost predstavlja snažniju razinu od puke legalnosti, koja je više tehničko pitanje jer propituje je li neki zakon donesen prema uređenim procedurama. Legitimnost je primarno političko pitanje čiji odgovor može biti, među ostalim, kako neki poredak zadobiva ili gubi povjerenje javnosti, te je u tome kontekstu bitan pojam za razumijevanje stabilnosti i učinkovitosti rada vlada.²⁹ Stoga je jasno da se pri izboru Željka Komšića za hrvatskoga člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine radi o nelegitimnu izboru, s obzirom na to da ga nije izabralo hrvatsko biračko tijelo. *Izborni zakon Bosne i Hercegovine* propisuje da birač s područja Federacije Bosne i Hercegovine može glasovati ili za Bošnjaka ili za Hrvata, ali ne za oba (*Službeni glasnik Bosne i Hercegovine*, 23/1, 7/02, 9/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 32/10). Te se procedure i pridržavalo, brojčano dominantniji Bošnjaci birali su i bošnjačkoga i hrvatskoga člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Tim činom onemogućili su Hrvatima zastupljenost u instituciji kolektivnoga šefa države.

Opći izbori 2010. godine izazvali su dugotrajnu političku krizu. Ponovni izbor Željka Komšića za hrvatskoga člana Predsjedništva otvorio je brojna pitanja, a među njima najvažnije je bilo: Tko treba zastupati konstitutivni narod? Je li to kandidat kojega konstitutivni narod izabere da ga predstavlja, bez obzira na njegovu nacionalnu pripadnost, ili je to kandidat koji se izjašnjava kao pripadnik određenoga konstitutivnog naroda, ali ga izaberu drugi? Na ovim izborima Željko Komšić je osvojio 337 065 glasova, više od srpskoga i bošnjačkoga kandidata, usprkos činjenici da su Hrvati najmalobrojniji narod. Nakon ovakva Komšićeva izbora hrvatske političke stranke krajem travnja 2011. godine ponovno sazivaju Hrvatski narodni sabor. Jedinstveno traže izjednačavanje političkih prava Hrvata s pravima drugih dvaju naroda u Bosni i Hercegovini. U rezoluciji koju je usvojio Hrvatski narodni sabor, između ostaloga, stoji: „HNS drži da samo temeljita reforma ustava, koja bi osigurala potpunu institucionalnu ravnopravnost i novu upravno-teritorijalnu organizaciju kroz

²⁹ Usp. R. Hague – M. Harrop, *n. dj.*, str. 27-28.

INSTITUCIJA HRVATSKOGA ČLANA PREDSJEDNIŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE...

utemeljenje više federalnih jedinica od kojih bi najmanje jedna bila s hrvatskom većinom, može osigurati stvarnu jednakopravnost hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini.³⁰ Istovjetan konstrukt zlouporabe brojčane dominacije dogodio se i 2018. te 2022. godine, Bošnjaci su izabrali i hrvatskoga i bošnjačkoga člana Predsjedništva. Željko Komšić dobio je 2018. godine 225 500 glasova, a 2022. godine 227 540 glasova.

Tablica 4. Prikaz glasova za Željka Komšića po izbornim jedinicama u Federacije BiH na izborima 2006., 2010., 2018. i 2022. godine, s pripadajućim popisom stanovništva iz 2013. godine

Izborna jedinica	Stanovništvo 2013.		2006.	2010.		2018.	2022.
Velika Kladuša	B(ošnjaci)	32 561 (80,6 %)	985	1728		2342	2999
	H(rvati)	636 (1,6 %)					
	S(rbi)	146 (0,4 %)					
	O(stali)	7076 (17,5 %)					
Cazin	B	63 463 (95,9 %)	2234	6605		5069	4581
	H	320 (0,5 %)					
	S	29 (0,0 %)					
	O	2337 (3,5 %)					
Bihać	B	49 550 (88,1 %)	3205	10 008		6075	7000
	H	3265 (5,8 %)					
	S	910 (1,6 %)					
	O	2536 (4,5 %)					
Bosanska Krupa	B	23 578 (92,3 %)	873	4403		2798	2527
	H	66 (0,3 %)					
	S	1260 (4,9 %)					
	O	641 (2,5 %)					
Bužim	B	19 207 (99,3 %)	129	925		849	1102
	H	8 (0,0 %)					
	S	1 (0,0 %)					
	O	124 (0,6 %)					

³⁰ <http://www.hnsbih.ba/rezolucija-hns-a-bih-sa-4-zasjedanja-mostar-19-travnja-2011/> (4. XI. 2022.)

Odžak	B	6 220 (33,0 %)	594	1745		926	713
	H	11 621 (61,7 %)					
	S	582 (3,1 %)					
	O	398 (2,1 %)					
Domaljevac – Šamac	B	17 (0,4 %)	34	132		81	49
	H	4 634 (97,1 %)					
	S	92 (1,9 %)					
	O	28 (0,6 %)					
Orašje	B	2 015 (10,1 %)	255	918		553	498
	H	17 345 (87,3 %)					
	S	157 (0,8 %)					
	O	344 (1,7 %)					
Gradačac	B	37 130 (94,4 %)	1747	8163		4018	4441
	H	918 (2,3 %)					
	S	345 (0,9 %)					
	O	947 (2,4 %)					
Brčko Distrikt BiH (F BiH)	B	35 381 (42,4 %)	917	4106		2878	3212
	H	17 252 (20,7 %)					
	S	28 884 (34,6 %)					
	O	1999 (2,4 %)					
Bosanski Petrovac	B	3179 (43,4 %)	333	450		397	418
	H	26 (0,4 %)					
	S	3996 (54,5 %)					
	O	127 (1,7 %)					
Sanski Most	B	38 344 (92,5 %)	1263	3986		1993	2498
	H	722 (1,7 %)					
	S	1837 (4,4 %)					
	O	572 (1,4 %)					

INSTITUCIJA HRVATSKOGA ČLANA PREDsjedništva BOSNE I HERCEGOVINE...

Doboj Istok	B	9830 (95,9 %)	472	2524		1027	1096
	H	18 (0,2 %)					
	S	12 (0,1 %)					
	O	388 (3,8 %)					
Doboj Jug	B	4017 (97,1 %)	271	1168		677	697
	H	24 (0,6 %)					
	S	9 (0,2 %)					
	O	87 (2,1 %)					
Tešanj	B	40 461 (94,0 %)	6704	8393		4760	5947
	H	1462 (3,4 %)					
	S	226 (0,5 %)					
	O	914 (2,1 %)					
Maglaj	B	19 810 (85,6 %)	1025	3855		1940	2394
	H	2041 (8,8 %)					
	S	810 (3,5 %)					
	O	485 (2,1 %)					
Gračanica	B	43 857 (97,0 %)	5638	11 621		5358	5155
	H	72 (0,2 %)					
	S	157 (0,3 %)					
	O	1 134 (2,5 %)					
Lukavac	B	38 561 (86,6 %)	3830	10 775		4685	4768
	H	1524 (3,4 %)					
	S	1499 (3,4 %)					
	O	2936 (6,6 %)					
Srebrenik	B	35 951 (90,6 %)	3747	9019		5458	4272
	H	1968 (5,0 %)					
	S	394 (1,0 %)					
	O	1365 (3,4 %)					

Tuzla	B	80 774 (72,8 %)	13 139	27 374		13 576	13 890
	H	15 396 (13,9 %)					
	S	3378 (3,0 %)					
	O	11 431 (10,3 %)					
Čelić	B	9341 (88,9 %)	321	1035		1204	1521
	H	843 (8,0 %)					
	S	192 (1,8 %)					
	O	126 (1,2 %)					
Teočak	B	7398 (99,6 %)	189	731		360	606
	H	5 (0,1 %)					
	S	7 (0,1 %)					
	O	14 (0,2 %)					
Drvar	B	11 (0,2 %)	270	136		99	116
	H	552 (7,8 %)					
	S	6420 (91,2 %)					
	O	53 (0,8 %)					
Ključ	B	16 130 (96,3 %)	453	3201		1242	1334
	H	30 (0,2 %)					
	S	273 (1,6 %)					
	O	311 (1,9 %)					
Jajce	B	13 269 (48,7 %)	805	3032		1490	1261
	H	12 555 (46,1 %)					
	S	501 (1,8 %)					
	O	933 (3,4 %)					
Dobretići	B	0 (0,0 %)	4	20		5	4
	H	1626 (99,8 %)					
	S	1 (0,1 %)					
	O	2 (0,1 %)					

INSTITUCIJA HRVATSKOGA ČLANA PREDsjedništva BOSNE I HERCEGOVINE...

Žepče	B	11 727 (38,8 %)	296	1842		757	1011
	H	17 801 (58,9 %)					
	S	501 (1,7 %)					
	O	190 (0,6 %)					
Zavidovići	B	32 735 (91,0 %)	2248	7285		3380	3972
	H	1204 (3,3 %)					
	S	573 (1,6 %)					
	O	1476 (4,1 %)					
Banovići	B	21 374 (93,9 %)	2565	4966		1933	2111
	H	284 (1,2 %)					
	S	237 (1,0 %)					
	O	878 (3,9 %)					
Živinice	B	53 089 (91,9 %)	3557	12 256		7385	7154
	H	2508 (4,3 %)					
	S	242 (0,4 %)					
	O	1926 (3,3 %)					
Kalesija	B	32 227 (97,5 %)	2742	7033		3173	2885
	H	20 (0,1 %)					
	S	254 (0,8 %)					
	O	552 (1,7 %)					
Sapna	B	10 827 (96,9 %)	138	889		1225	1040
	H	3 (0,0 %)					
	S	234 (2,1 %)					
	O	114 (1,0 %)					
Bosansko Grahovo	B	6 (0,2 %)	145	15		32	28
	H	393 (16,0 %)					
	S	2028 (82,8 %)					
	O	22 (0,9 %)					

Glamoč	B	1251 (32,4 %)	108	211		157	107
	H	906 (23,5 %)					
	S	1679 (43,5 %)					
	O	24 (0,6 %)					
Donji Vakuf	B	13 376 (95,6 %)	639	2456		1465	1589
	H	58 (0,4 %)					
	S	107 (0,8 %)					
	O	444 (3,2 %)					
Travnik	B	35 648 (66,7 %)	1301	6018		3933	3725
	H	15 102 (28,2 %)					
	S	640 (1,2 %)					
	O	2092 (3,9 %)					
Zenica	B	92 988 (84,0 %)	5431	19 816		12 283	12 498
	H	8279 (7,5 %)					
	S	2409 (2,2 %)					
	O	6987 (6,3 %)					
Kakanj	B	32 341 (86,4 %)	1520	5989		4292	3977
	H	2973 (7,9 %)					
	S	281 (0,8 %)					
	O	1846 (4,9 %)					
Vareš	B	5447 (61,3 %)	909	1555		892	761
	H	2820 (31,7 %)					
	S	189 (2,1 %)					
	O	436 (4,9 %)					
Olovo	B	9701 (95,3 %)	261	1801		1232	1254
	H	230 (2,3 %)					
	S	77 (0,8 %)					
	O	167 (1,6 %)					

INSTITUCIJA HRVATSKOGA ČLANA PREDsjedništva BOSNE I HERCEGOVINE...

Kladanj	B	11 997 (97,2 %)	367	2645		1706	1368
	H	33 (0,3 %)					
	S	107 (0,9 %)					
	O	211 (1,7 %)					
Livno	B	4047 (11,9 %)	658	1150		821	622
	H	29 273 (85,8 %)					
	S	438 (1,3 %)					
	O	375 (1,1 %)					
Kupres	B	255 (5,0 %)	58	78		59	46
	H	4474 (88,5 %)					
	S	318 (6,3 %)					
	O	10 (0,2 %)					
Bugojno	B	24 650 (78,3 %)	1865	5292		2820	2739
	H	5767 (18,3 %)					
	S	376 (1,2 %)					
	O	677 (2,2 %)					
Gornji Vakuf – Uskoplje	B	12 004 (57,3 %)	477	1959		1078	848
	H	8660 (41,4 %)					
	S	30 (0,1 %)					
	O	239 (1,1 %)					
Novi Travnik	B	12 067 (50,6 %)	746	2425		1706	1545
	H	11 002 (46,2 %)					
	S	367 (1,5 %)					
	O	396 (1,7 %)					
Vitez	B	10 513 (40,7 %)	663	2180		1672	1502
	H	14 350 (55,5 %)					
	S	333 (1,3 %)					
	O	640 (2,5 %)					

Busovača	B	8681 (48,5 %)	461	1859		1508	1035
	H	8873 (49,5 %)					
	S	205 (1,1 %)					
	O	151 (0,8 %)					
Fojnica	B	7592 (61,4 %)	425	1788		868	896
	H	3664 (29,7 %)					
	S	48 (0,4 %)					
	O	1052 (8,5 %)					
Kiseljak	B	7838 (37,8 %)	289	1649		1118	907
	H	11 823 (57,1 %)					
	S	409 (2,0 %)					
	O	652 (3,1 %)					
Visoko	B	36 697 (91,9 %)	1300	7075		6052	4758
	H	576 (1,4 %)					
	S	286 (0,7 %)					
	O	2379 (6,0 %)					
Breza	B	13 154 (92,8 %)	524	2271		1677	1802
	H	314 (2,2 %)					
	S	121 (0,9 %)					
	O	579 (4,1 %)					
Ilijaš	B	18 151 (92,6 %)	780	3150		2498	2303
	H	382 (1,9 %)					
	S	421 (2,1 %)					
	O	649 (3,3 %)					
Tomislavgrad	B	255 (5,0 %)	99	518		250	251
	H	4474 (88,5 %)					
	S	318 (6,3 %)					
	O	10 (0,2 %)					

INSTITUCIJA HRVATSKOGA ČLANA PREDsjedništva BOSNE I HERCEGOVINE...

Prozor – Rama	B	3525 (24,7 %)	92	559		403	333
	H	10 702 (74,9 %)					
	S	3 (0,0 %)					
	O	50 (0,4 %)					
Jablanica	B	9045 (89,5 %)	723	2303		1214	1365
	H	726 (7,2 %)					
	S	63 (0,6 %)					
	O	277 (2,7 %)					
Konjic	B	22 486 (89,4 %)	1204	4423		2175	3037
	H	1553 (6,2 %)					
	S	355 (1,4 %)					
	O	754 (3,0 %)					
Kreševo	B	1014 (19,2 %)	128	268		141	90
	H	4149 (78,7 %)					
	S	26 (0,5 %)					
	O	84 (1,6 %)					
Hadžići	B	22 120 (92,6 %)	803	4212		3107	2808
	H	179 (0,7 %)					
	S	218 (0,9 %)					
	O	1374 (5,8 %)					
Ilidža	B	58 120 (87,1 %)	2318	8892		9326	9026
	H	3030 (4,5 %)					
	S	1600 (2,4 %)					
	O	3980 (6,0 %)					
Novi Grad Sarajevo	B	99 773 (84,2 %)	7 819	21 349		18 478	18 801
	H	4947 (4,2 %)					
	S	4367 (3,7 %)					
	O	9466 (8,0 %)					

Vogošća	B	24 351 (92,4 %)	802	3897		4349	4416
	H	321 (1,2 %)					
	S	542 (2,1 %)					
	O	1129 (4,3 %)					
Centar Sarajevo	B	41 702 (75,6 %)	7686	13 478		10 205	9175
	H	3333 (6,0 %)					
	S	2186 (4,0 %)					
	O	7960 (14,4 %)					
Stari Grad Sarajevo	B	32 794 (88,7 %)	2683	8080		6954	6217
	H	685 (1,9 %)					
	S	467 (1,3 %)					
	O	3030 (8,2 %)					
Novo Sarajevo	B	48 188 (74,3 %)	8386	14 642		11 691	10 969
	H	4639 (7,2 %)					
	S	3402 (5,2 %)					
	O	8585 (13,2 %)					
Trnovo	B	1376 (91,6 %)	28	218		323	301
	H	4 (0,3 %)					
	S	97 (6,5 %)					
	O	25 (1,7 %)					
Pale (F BiH)	B	859 (95,0 %)	31	84		40	50
	H	1 (0,1 %)					
	S	33 (3,7 %)					
	O	11 (1,2 %)					
Posušje	B	2 (0,0 %)	54	99		44	20
	H	20 424 (99,7 %)					
	S	5 (0,0 %)					
	O	46 (0,2 %)					

INSTITUCIJA HRVATSKOGA ČLANA PREDsjedništva BOSNE I HERCEGOVINE...

Grude	B	3 (0,0 %)	119	128		46	51
	H	17 216 (99,5 %)					
	S	10 (0,1 %)					
	O	79 (0,5 %)					
Široki Brijeg	B	6 (0,0 %)	152	105		63	56
	H	28 814 (99,6 %)					
	S	45 (0,2 %)					
	O	64 (0,2 %)					
Grad Mostar 4 (Zapadni Mostar) Grad Mostar 5 (Zapadni Mostar) Grad Mostar 6 (Zapadni Mostar) Grad Mostar 3 (Istočni Mostar) Grad Mostar 1 (Istočni Mostar) Grad Mostar 2 (Istočni Mostar) Grad Mostar	B	46 752 (44,2 %)	93 1239 668 138 176 1372 277	272 1948 1122 1083 1380 43 015 507		9405	9332
	H	51 216 (48,4 %)					
	S	4421 (4,2 %)					
	O	3408 (3,2 %)					
Foča (F BiH)	B	1762 (91,2 %)	138	315		276	254
	H	0 (0,0 %)					
	S	145 (7,5 %)					
	O	26 (1,3 %)					
Goražde	B	19 692 (94,2 %)	1 373	4708		4842	4290
	H	23 (0,1 %)					
	S	707 (3,4 %)					
	O	475 (2,3 %)					
Ljubuški	B	707 (2,5 %)	129	210		136	66
	H	27 271 (96,8 %)					
	S	41 (0,1 %)					
	O	165 (0,6 %)					
Čitluk	B	29 (0,2 %)	25	97		36	38
	H	17 900 (98,7 %)					
	S	18 (0,1 %)					
	O	193 (1,1 %)					

Čapljina	B	4541 (17,4 %)	636	968		664	560
	H	20 538 (78,5 %)					
	S	714 (2,7 %)					
	O	364 (1,4 %)					
Neum	B	63 (1,4 %)	44	62		43	19
	H	4543 (97,6 %)					
	S	21 (0,5 %)					
	O	26 (0,6 %)					
Stolac	B	5544 (38,2 %)	289	988		953	906
	H	8486 (58,5 %)					
	S	279 (1,9 %)					
	O	193 (1,3 %)					
Ravno	B	20 (0,6 %)	5	10		17	8
	H	2633 (81,8 %)					
	S	558 (17,3 %)					
	O	8 (0,2 %)					
Usora	B	374 (5,7 %)	77	263		117	94
	H	6095 (92,3 %)					
	S	61 (0,9 %)					
	O	73 (1,1 %)					

Izvori: <http://www.statistika.ba/> <http://www.izbori.ba>. Prema dostupnim podacima izradile autorice.

Najzornija ilustracija Komšićeve nelegitimnosti jesu mjesta u kojima Hrvata gotovo i nema. U mjestu Sapni gdje žive svega tri Hrvata Komšić je 2006. osvojio 138 glasova, 2010. osvojio je 889, 2018. čak 1.225 glasova, a 2022. godine 1.040 glasova.

U mjestu Bužim u kojemu živi osam Hrvata Komšić je 2006. osvojio 129 glasova, 2010. je osvojio 925, 2018. 849 glasova, a 2022. godine osvaja 1.102. glasa. U dominantno hrvatskim općinama njegovi su rezultati zanemarivi. Ponovni izbor Željka Komšića opteretio je i destabilizirao krhki politički sustav, a Hrvatima još više oštetio konstitutivnost i još jednom oduzeo pravo na politič-

ki identitet, za razliku od ostala dva konstitutivna naroda, Srbe i Bošnjake, koji imaju autentične i legitimne predstavnike u političkim tijelima vlasti.

Zaključak

Učestalim legitimacijskim prazninama unutar tako prevažne institucije kao što je Predsjedništvo Bosne i Hercegovine sustav vlasti, koji i onako djeluje u okruženju narušene i specifične i difuzne potpore, dodatno je narušen. Stoga je otežano, a počesto i onemogućeno izvršavanje općeprihvaćene Eastonove teorijske konstrukcije sustavske paradigme aktera i procesa, s ulaznim i izlaznim čimbenicima. Neučinkovita struktura političkih institucija i nedostatak ravnopravnosti međusobno se prožimaju i tako blokiraju cjelokupan politički sustav. U Bosni i Hercegovini se prema posljednjemu Popisu stanovništva iz 2013. godine bilježi samo oko 1 % građana koji se nisu nacionalno samoodredili, nego svoj nacionalni identitet vežu isključivo za kategoriju građanina, državljanina Bosne i Hercegovine, stoga je jasno da se o Bosni i Hercegovini može govoriti samo kao o podijeljenom društvu. Institucionalna neravnopravnost najmalobrojnijega, hrvatskog naroda, kao jednoga od tri glavna društvena segmenta, dovodi u pitanje i njihov opstanak, ali i opstanak samoga političkog sustava, što utječe na ukupnu demokratizaciju društva. Prije svih nameće se zaključak da je potrebno uz uvažavanje bosanskohercegovačke političke realnosti, a to je etnički segmentirano i podijeljeno društvo, riješiti osnovne slabosti sustava vlasti. Potrebno je prepoznati da sustav vlasti ne počiva na širokoj potpori masa, resursu koji je preduvjet učinkovitosti i legitimnosti. Za otklanjanje političke krize nužno je postizanje konsenzusa političkih elita sva tri konstitutivna naroda o državnome uređenju uzevši u obzir oba nedostatka, nefunkcionalnu institucionalnu strukturu i nedostatak ravnopravnosti.